

“บ้านมั่นคง วิถียั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง” สหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินปากช่อง (คทช.) จำกัด

เล่าเรื่อง : นรินทร์ สมพงษ์

เรียบเรียง : ภัณฑุญาพัชญ์ คุ่มกลาง/ ธนัษพร หลักหาญ

“ภายใต้นโยบายของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาความยากจนและการไร้ที่ดินทำกินของเกษตรกร ชุมชนภายใต้การดูแลของ สหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินปากช่อง (คทช.) จำกัด จึงได้ถือกำเนิดขึ้นในปี พ.ศ. 2560 โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้แก่กลุ่มเกษตรกรที่ขาดแคลนที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน ชุมชนแห่งนี้เริ่มจากศูนย์กลุ่มเป้าหมายซึ่งมีทั้งผู้ไร้ที่ดินทำกิน เด็ก คนชรา และผู้ได้รับผลกระทบจากการยึดคืนที่ดิน ได้ร่วมกันออกแบบกฎระเบียบ การจัดสรรพื้นที่อยู่อาศัยและทำกิน รวมถึงการพัฒนาอาชีพ การสร้างบ้านมั่นคง การวางระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม การออมทรัพย์ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคการศึกษา และภาคประชาสังคม ทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ ไม่เพียงเป็นแค่แหล่งที่อยู่อาศัย แต่ยังเป็นชุมชนต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง สิ่งแวดล้อม และนวัตกรรมทางการเกษตร”

นรินทร์ สมพงษ์

จัดสรรที่ดินเพื่อโอกาสใหม่ของเกษตรกรผู้ไร้ที่ดินทำกิน

ตามนโยบายของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของเกษตรกร ได้มีการจัดสรรพื้นที่ของ ส.ป.ก. จำนวน 1,023 ไร่ ให้แก่เกษตรกร จำนวน 85 ราย (เป็นกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและไม่มีที่ดินทำกิน) รายละ 6 ไร่ เป็นที่อยู่อาศัย 1 ไร่ และที่ดินทำกิน 5 ไร่ พร้อมกันนี้ยังได้จัดสรรพื้นที่ 513 ไร่ เป็นพื้นที่ส่วนกลาง เช่น ป่าไม้ ถนน และแหล่งน้ำ เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกันในชุมชน โดยสหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินปากช่อง (คทช.) จำกัด เช่าที่ดินดังกล่าวเพื่อทำประโยชน์จาก ส.ป.ก.

สหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินปากช่อง (คทช.) จำกัด จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ.2560 ภายใต้นโยบายการจัดสรรที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกิน (คทช.) มีสมาชิก 85 ครอบครัว (ชาย 44 ราย หญิง 41 ราย) กลุ่มเป้าหมาย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ร่วมประโยชน์ในแปลงที่ดินเดิม 2) ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการยึดคืนจากภาครัฐ 3) กลุ่มผู้ไร้ที่ดินทำกินที่ผ่านการประชาคมจากอำเภอปากช่อง

ออกแบบชุมชนใหม่...สู่การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม

ในฐานะชุมชนใหม่ “การอยู่ร่วมกัน” จึงต้องเริ่มต้นจากการวางรากฐานที่แข็งแกร่ง คณะกรรมการสหกรณ์ฯ ร่วมกับสมาชิกได้ออกแบบชุมชนตั้งแต่การพัฒนาที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน กฎระเบียบกติกาการอยู่ร่วมกัน และวางแนวทางการพัฒนาร่วมกันอย่างเป็นระบบ ผ่านแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระยะ 8 ปี กำหนดยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนแผนงาน จัดทำแผนปฏิบัติการพร้อมบทบาทของคณะทำงาน และติดตามประเมินผล พร้อมแนวทางการปรับปรุง โดยการพัฒนาชุมชนได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายภาครัฐและวิชาการจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งในด้านทรัพยากร องค์ความรู้ และการส่งเสริมอาชีพ

อาทิ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พอช.) สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์จังหวัดนครราชสีมา สถานีพัฒนาที่ดินนครราชสีมา สำนักงานเกษตรจังหวัด/อำเภอ สำนักงานทรัพยากรน้ำบาดาลเขต 5 (นครราชสีมา) สำนักงานประมงจังหวัดนครราชสีมา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เป็นต้น

จากคนไร้บ้าน สู่ชุมชนมั่นคง

จากแผนดังกล่าวข้างต้น นำมาสู่ปฏิบัติการด้านแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย แก่ชาวบ้านผู้เดือดร้อนจำนวน 85 ราย ซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน บางคนต้องอาศัยอยู่กับญาติ เช่าบ้าน บางส่วนอาศัยอยู่กับนายจ้าง ได้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงชนบท โดยสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ในที่ดินใหม่ ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณพัฒนาที่อยู่อาศัยตามโครงการบ้านมั่นคงชนบท จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) รวมทั้งสิ้น 5,457,000 บาท โดยแบ่งงบประมาณการสนับสนุนเป็น 2 ระยะ ดังนี้

1. ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ได้รับสนับสนุน 4,012,000 บาท เป็นเงินงบประมาณในการพัฒนาที่อยู่อาศัยจำนวน 85 ครัวเรือน ๆ ละ 40,000 บาท เป็นเงิน 3,400,000 บาท และงบพัฒนาอาชีพ 85 ครัวเรือนๆ ละ 7,200 บาท เป็นเงิน 612,000 บาท

2. ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ได้รับสนับสนุน 1,445,000 บาท เป็นเงินงบประมาณในการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค จำนวน 85 ครัวเรือนๆ ละ 12,000 บาท เป็นเงิน 1,020,000 บาท และงบพัฒนาระบบบริหารจัดการ 85 ครัวเรือน ๆ ละ 5,000 บาท เป็นเงิน 425,000 บาท

ผลของการเปลี่ยนแปลงจากการดำเนินการดังกล่าว ชาวบ้านที่อยู่ที่อยู่อาศัยที่มั่นคง ปลอดภัย และมีที่ดินทำกินสามารถทำการเกษตรเลี้ยงชีพได้อย่างต่อเนื่อง มีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ พร้อมกับมีการรวมกลุ่มพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมการออมทรัพย์ภายในชุมชน เพื่อสร้างระบบเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพและความยั่งยืนในระยะยาว

การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างมีพลัง

สหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินปากช่อง (คทช.) จำกัด ตั้งอยู่บนที่ดินใหม่ที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ไม่เพียงมุ่งเน้นด้านที่อยู่อาศัย แต่ยังมี การปรับปรุงสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน โดยมีการดำเนินงานที่สำคัญ ได้แก่ **ปลูกป่าชุมชน ปลูกไม้ 8 สายพันธุ์** เพื่อฟื้นฟูพื้นที่สีเขียว **ขุดลอกทำฝายชะลอน้ำและอ่างเก็บน้ำชุมชน** เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ และเตรียมพัฒนาเป็นพื้นที่พักผ่อนและรองรับการท่องเที่ยว มี**ลานกิจกรรมและตลาดนัดชุมชน** สร้างพื้นที่ค้าขายและพบปะกัน มี**อาคารรวบรวมผลผลิต** เพื่อใช้ในการรวบรวมผลผลิต และเป็นศูนย์ถ่ายทอดความรู้สำหรับผู้เข้ามาศึกษาดูงาน เป็นต้น จากการจัดสภาพแวดล้อมในชุมชนและกิจกรรมที่ทำร่วมกันเหล่านี้ ทำให้เกิดเป็นพื้นที่กลางในการเป็นศูนย์รวมการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในชุมชน เสริมสร้างความสามัคคี และการบริหารจัดการพื้นที่ร่วมกันในชุมชนอย่างมีพลัง

ปลูกป่าชุมชนไปแล้วกว่า 100ไร่

ตลาดนัด คทช.ปากช่อง

ส่งเสริมอาชีพ พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากสู่เกษตรกรที่ยั่งยืน

สมาชิกชุมชนได้รับการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง โดยไม่หยุดเพียงแค่อาชีพหลัก แต่ยังส่งเสริมอาชีพเสริม ทั้งเกษตรอินทรีย์ เลี้ยงไก่ไข่ และการแปรรูปผลผลิต ตลอดจนการรับรองมาตรฐานสินค้าและขยายตลาดให้กว้างขึ้น ลดความเสี่ยง เพิ่มรายได้ และสร้างคุณภาพชีวิตที่มั่นคง

เกษตรอินทรีย์ที่รักษาสิ่งแวดล้อม : การเกษตรอินทรีย์ ลดการใช้ปุ๋ยและสารเคมี โดยการหมุนเวียนพืชมาทำปุ๋ยหมักจากหญ้าและตอซังข้าวใช้เองเพื่อลดต้นทุนการผลิต และเป็นการทำเกษตรคาร์บอนต่ำรักษาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม และยังมีการจัดทำปุ๋ยอินทรีย์จากขยะในครัวเรือน

Smart Farming: เกษตรนวัตกรรมสู่อินทรี : เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะกำลังเปลี่ยนวิถีชีวิตเกษตรกรในอำเภอปากช่อง โดยเฉพาะระบบ Smart Farm IoT ที่ช่วยควบคุมการปลูกพืชแบบอัตโนมัติ ทั้งอุณหภูมิ ความชื้น และรายงานผลผ่านสมาร์ทโฟน ช่วยลดต้นทุน แรงงาน และเวลา ขณะเดียวกันก็เพิ่มประสิทธิภาพและผลผลิตได้อย่างเห็นผล โดยใช้งบไม่ถึง 1,000 บาท และสามารถประกอบเองได้จากอุปกรณ์ทั่วไปในท้องตลาด ศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริยังเปิดสอนการสร้างเครื่องมือฟรี พร้อมส่งเสริมแนวคิด “การตลาดนำนวัตกรรม” เพื่อเพิ่มรายได้และขยายโอกาสให้เกษตรกรยุคใหม่ก้าวทันโลกอย่างมั่นใจ

ส่งเสริมเศรษฐกิจครัวเรือนในชุมชน : ชุมชนได้รับการส่งเสริมให้ทำเกษตรอินทรีย์แบบครบวงจร ทั้งปลูกกินและปลูกขาย โดยเน้นการปลูกพืชตามความต้องการของตลาด พร้อมอบรมเพิ่มทักษะอาชีพเพื่อสร้างรายได้ ลดรายจ่ายในครัวเรือน และยกระดับคุณภาพสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐาน มีการดำเนินการขอใบรับรองคุณภาพผักและทำสัญญาขายกับตลาดส่งออก รวมถึงร้านโมเดิร์นเทรดในจังหวัดนครราชสีมา การสนับสนุนจากหลากหลายภาคส่วนช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองด้านเกษตรกรรมได้อย่างแท้จริง เปิดโอกาสในการแข่งขันตลาดที่กว้างขึ้น สร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง และนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีและมั่นคงของครัวเรือนในระยะยาว

ความสำเร็จนี้เกิดจากความร่วมมือของหน่วยงานรัฐและสถาบันการศึกษา ที่สนับสนุนทั้งองค์ความรู้ เทคโนโลยี ตลอดจนการออกแบบผลิตภัณฑ์ และทรัพยากรต่างๆ ทำให้ก้าวข้ามจากพื้นที่ไร้โอกาสสู่การเป็นต้นแบบของชุมชนเกษตรนวัตกรรมที่สร้างรายได้อย่างสม่ำเสมอ และชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง

ระบบการออมและจัดสวัสดิการที่เหมาะสม

การออมทรัพย์ของสหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินปากช่อง (คทช.) จำกัด เป็นอีกหนึ่งกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ “**ออมทรัพย์ทั่วไป**” ซึ่งเก็บเงินจากสมาชิกขั้นต่ำ 100 บาทต่อเดือน เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนในกิจการของสหกรณ์ ปล่อยกู้ดอกเบี่ยต่ำและสนับสนุนกิจการต่างๆ ของสหกรณ์ เช่น ร้านค้าสหกรณ์ที่นอกจากจำหน่ายสินค้าแล้วยังเป็นแหล่งในการรวบรวมผลผลิตของสมาชิกในชุมชน โดยนำรายได้จากการรวบรวมผลผลิตของสมาชิกส่งให้สหกรณ์ 2% จากรายได้ใช้ประโยชน์ที่ดิน และ

“กองทุนบำรุงค่าเช่าที่ดิน” ที่เก็บเงินรายละ 200 บาทต่อเดือน เพื่อสำรองจ่ายค่าเช่าที่ดินให้ ส.ป.ก. แทนสมาชิกในกรณีที่ดิน ซึ่งหากขาดส่งเป็นเวลา 3 เดือน จะถูกตัดสิทธิในการใช้ประโยชน์ที่ดิน การจัดระบบออมทรัพย์เช่นนี้ไม่เพียงเสริมสภาพคล่องทางการเงินให้สหกรณ์เท่านั้น แต่ยังสร้างวินัยทางการเงินและความรับผิดชอบร่วมกันในกลุ่มสมาชิกนำไปสู่ความมั่นคงทั้งด้านที่ดินทำกินและรายได้ในระยะยาว

ความภาคภูมิใจ จากรากสู่ยอด : ก้าวแห่งความสำเร็จของเกษตรกรและชุมชนปากช่อง

ในเส้นทางการพัฒนาเกษตรกรรมและชุมชนอย่างยั่งยืน ไม่ใช่เพียงแค่ผลผลิตที่ออกมาบนผืนดิน แต่ยังรวมถึงรางวัลแห่งความภาคภูมิใจของผู้คนที่ลงมือทำอย่างต่อเนื่องและนี่คือสิ่งที่สะท้อนผ่าน "ความภาคภูมิใจ" ของเกษตรกรและเครือข่ายในเขตปฏิรูปที่ดินปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

หนึ่งในความภาคภูมิใจคือ การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จากกรมวิชาการเกษตร ภายใต้ชื่อของ “นายนิรินต์ สมพงษ์” ซึ่งผ่านการรับรองมาตรฐาน Organic Thailand ตาม มกษ.9000 เล่ม 1-2552 โดยพื้นที่ปลูกหลากหลาย ได้รับการรับรองเป็นระยะเวลา 5 ปีเต็ม แสดงถึงคุณภาพของผลผลิตที่ปลอดภัย ใสใจสิ่งแวดล้อม และสามารถแข่งขันในตลาดที่ให้ความสำคัญกับสุขภาพผู้บริโภคได้อย่างแท้จริง ไม่เพียงเท่านั้น ความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนยังได้รับการยอมรับในระดับประเทศ เมื่อ โครงการ Smart Farm IoT ของนายนิรินต์ สมพงษ์ ได้รับรางวัล "ชนะเลิศ ประเภทโครงการเพื่อสังคม" จากโครงการประกวด Green Impact โดยบริษัท บางจาก คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ซึ่งเน้น

การใช้นวัตกรรมเกษตรอัจฉริยะในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต และเชื่อมโยงสู่ตลาด

นอกจากนี้ ยังมีอีกหนึ่งรางวัลอันทรงเกียรติที่สะท้อนความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนอย่างแท้จริง นั่นคือรางวัลระดับ "ดีเด่น" จากสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดนครราชสีมา ในโครงการ “จัดที่ดินทำกินให้แก่ผู้ยากไร้ตามนโยบายรัฐบาล” ซึ่งได้รับการประกาศเกียรติคุณจากกรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และเครือข่ายการพัฒนา

“Antipoverty Empowered” โดยชุมชนปากช่องได้รับการยกย่องเป็นพื้นที่ต้นแบบที่สามารถพลิกฟื้นชีวิตเกษตรกรจากความยากลำบากสู่ความมั่นคงและยั่งยืน

เพราะความสำเร็จไม่ได้เกิดจากคนคนเดียว สิ่งที่น่าภูมิใจไม่ใช่เพียงรางวัลที่ตั้งอยู่ในตู้โชว์ แต่คือ “หัวใจของผู้คน” ที่ร่วมแรง ร่วมใจ ตั้งแต่เจ้าหน้าที่ภาครัฐ นักวิชาการ ตัวแทนสหกรณ์ ไปจนถึงเกษตรกรที่ลงมือปฏิบัติจริง ในทุกวัน ด้วยวิสัยทัศน์ ความอดทน และความหวังในอนาคตชุมชนปากช่องวันนี้ จึงไม่ใช่เพียงชุมชนที่อยู่รอดแต่เป็นชุมชนที่ยืนอยู่บนเวทีแห่งการยอมรับอย่างมั่นคงและภาคภูมิใจ

“ปากช่อง: พื้นที่แห่งชีวิตใหม่ที่องงามจากพลังชุมชน”

การพัฒนาชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดินปากช่อง (คทช.) จำกัด สะท้อนถึงพลังของการรวมตัวและการบริหารจัดการตนเองอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การจัดสรรที่ดิน การสร้างบ้านมั่นคง การส่งเสริมอาชีพ การออมทรัพย์ ไปจนถึงการดูแลสิ่งแวดล้อม ทุกกระบวนการเกิดจากความร่วมมือระหว่างชาวบ้านและภาคีเครือข่าย โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตจากความเปราะบางสู่ความมั่นคงอย่างยั่งยืน ผ่านแนวคิดพึ่งพาตนเองและการอยู่ร่วมกันอย่างมีจิตสำนึก จนเกิดเป็นชุมชนตัวอย่างที่สามารถต่อยอดเป็นโมเดลการพัฒนาชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ ได้ในอนาคต ชุมชนแห่งนี้จึงไม่ใช่เพียงที่อยู่อาศัย แต่คือ “ที่ยืน” ของชีวิตใหม่ที่เติบโตท่ามกลางความรัก ความร่วมมือ และศักดิ์ศรีของความเป็นเจ้าของร่วมกัน